

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

УДК 821.111.

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.2/14>**Гончарова О. А.**

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ТВОРЧІСТЬ МЕЙ СІНКЛЕР У СВІТЛІ ФЕМІНІСТИЧНИХ ЕТИЧНИХ ШТУДІЙ¹

У статті розглядається творчість англійської письменниці Мей Сінклер крізь призму феміністичних етичних концепцій Керол Гілліган, Нел Ноддінгз і Кетрин Норлок. Теоретики феміністської етики наголошували на тому, що піклування є основним аспектом людського існування та найважливішим інструментом для розуміння моральних цінностей. Центральними темами цього підходу є вразливість, відповідальність та моральне значення особистих та контекстуальних відносин.

Метою статті є виявлення проявів феміністичної етики піклування у романах Сінклер – «Три сестри» (1914), «Мері Олів'є: Життя» (1919) та «Життя і смерть Гаррієт Фрін» (1922) – задовго до її теоретичного оформлення у філософії кінця ХХ – початку ХХІ століття. У статті висвітлено, як у романах Сінклер відображається напруження між турботою, самопожертвою та особистісною автономією. Сінклер досліджує основні теми, які входять у фокус філософії етики піклування, представляючи їх як бінарні протилежності: «піклування як пригнічення» та «піклування як самопожертва», що було вкрай актуальним для того часу, враховуючи історичний контекст – трансформацію гендерних ролей у період перед і після Першої світової війни та активну участь письменниці у суфражистському русі. Героїні Сінклер часто виступають у ролі тих, хто піклується, що відображає історичний контекст жіночих ролей в англійському суспільстві на початку ХХ століття. Романи висвітлюють конфлікт між індивідуальністю та турботою про інших, між моральними обов'язками у сімейному колі і соціумі і власної самореалізації, що підкреслює напругу між особистими бажаннями та колективним благом. Таким чином, піклування часто зображується як моральний обов'язок та джерело пригнічення, що обмежує здатність жінки до самореалізації.

На прикладі трьох головних героїнь показано різні моделі жіночого піклування – від емоційного пригнічення до морального самозречення і боротьби за особисту свободу. Виявлено, що у творах Сінклер піклування часто набуває амбівалентного забарвлення: з одного боку, як вияв емпатії та відповідальності, з іншого – як форма патріархального контролю, що призводить до втрати суб'єктності. У роботі також розглянуто, як естетика і філософія Сінклер перегукується з ідеями Гілліган, Ноддінгз та Норлок щодо етичного значення міжособистісних стосунків, моральної уразливості та контекстуального характеру доброчинності. Дослідження доводить, що психологічна проза Сінклер становить важливий літературний ресурс для феміністичної етики, оскільки виявляє складність морального вибору жінки в умовах традиційних очікувань і потреби в самореалізації.

Ключові слова: Мей Сінклер, феміністична етика, етика піклування, роман, героїня, моральна самопожертва.

Постановка проблеми. Нинішнє століття все частіше порівнюють з початком минулого століття, означеного драматизмом Першої світової війни і суттєвими трансформаціями в політичній,

економічній та культурній площині. Як і сто років тому, суспільні зміни дають поштовх до розвитку нових філософських, етичних і естетичних концепцій і підходів, а також переосмислення ста-

¹ This research is supported by the British Academy's Researchers at Risk Fellowships Programme. Award Reference: RaR\100188.

лих уявлень про ієрархічний устрій суспільства, гендерні ролі, поняття соціальної справедливості і особистої свободи. Концептуально оформлені у 1980–90-ті роки, феміністські етичні теорії Керол Гілліган (Carol Gilligan) і Нел Ноддінгз (Nel Noddings), розвинуті у XXI столітті у працях Кетрин Норлок (Kathryn Norlock), суттєво вплинули на траєкторію розвитку західних суспільств, у тому числі і на літературу епохи. Проте в Україні вони набули значного поширення лише у 2010–20-ті роки, на тлі тектонічного суспільного злам, пов'язаного з російською військовою агресією. Актуальність проблеми свободи з позицій феміністичних концепцій «етики співчуття» та «суспільства опіки» було розкрито у статті Євгена Ланюка, опублікованій у 2022 році [3]. Міжнародна конференція «Аргументи сучасної філології: етика піклування», проведена у Харкові на початку квітня 2025 року, підкреслила важливість феміністичного етичного дискурсу, який, як свідчили доповіді учасників, сприяє не стільки тому щоб знайти правильні відповіді на злободенні виклики щодо проблеми морального вибору / насильства / автономії, скільки надає можливості сформулювати і поставити правильні питання. Неабиякий інтерес викликають історичні паралелі між сьогоденням і суспільно-філософськими і мистецькими процесами початку двадцятого століття, які надали імпульсу появі модернізму як форми протесту проти попередніх етичних і естетичних уявлень, поширенню феміністичних ідей і суфражистського руху, зміни парадигми з абсолютного об'єктивного знання на суб'єктивний досвід. У цьому контексті на часі є звернення до творчості англійської письменниці Мей Сінклер (1863–1946), авторки памфлету «Фемінізм» (1912), філософських есе і понад двох десятків романів, активної суфражистки, учасниці Першої світової війни, співзасновниці Медико-Психологічної клініки в Лондоні (1914), чия громадська і творча діяльність, на нашу думку, випередила і в якійсь мірі зумовила виникнення феміністичних етичних теорій кінця двадцятого століття [1; 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феміністичні і філософські погляди Мей Сінклер не раз ставали предметом наукових розвідок. Великий внесок було зроблено першими біографами письменниці, а саме Теофілом Е.М. Боллом (Theophilus E.M. Boll), Г.Д. Зеггер (H.D. Zegger) і С'юзан Рейт (Suzanne Raitt), роботи яких стали відправною точкою для появи спеціальних досліджень Дайани Гілспі (Diane F. Gillespie) «The Muddle of the Middle: May Sinclair on

Women» (1985), Елісон Піз (Allison Pease) «May Sinclair, Feminism, and Boredom: 'A Dying to Live'» (2006), Джима Гофа (Jim Gough) «May Sinclair: Idealism-Feminism and the Suffragist Movement» (2009), Мілени Шваб-Грем (Milena Schwab-Graham) «'Sharp, Queer, Uncertain Happiness': Walking as Feminist 'Affective Militancy' in May Sinclair's *Mary Olivier* and *The Three Sisters*» (2024), збірки наукових праць під редакцією Ребекки Боулер і Клер Дрюері *Sinclair: Re-Thinking Bodies and Minds* (2017) та інших. При всій значущості і глибині названих праць слід відзначити, що в центрі уваги дослідників були переважно гендерно-світоглядні переконання письменниці, розглянуті в контексті феміністичних інтерпретацій і філософських течій її часу, з огляду на революційні ідеї Зігмунда Фрейда, Карла Юнга, Анрі Бергсона. Так, наприклад, Боулер і Дрюері зазначають, що Сінклер «не тільки інтегрувала психоаналітичні ідеї до своїх художніх творів», а й «сама писала роботи з психоаналізу» [5, с. 7], а Зеггер наголошує, що Сінклер «симпатизувала психоаналізу, тому що багато його базових ідей співпадали з ідеями, яким вона вже була віддана: ідеї щодо важливості сексуальних відносин, згубних наслідків морального пригнічення, цінності саморозвитку та самореалізації», підкреслюючи що письменниця «вважала психоаналіз союзником у боротьбі з вікторіанськими цінностями» [11, с. 58]. Велика увага в дослідженнях приділена зв'язкам у творчості Сінклер феміністичних і психоаналітичних концепцій, складним і часом суперечливим, особливо навколо питань ідентичності, статі, сексуальності, жіночої самореалізації. У той же час проблематика феміністичної етики, а саме її проявів у художніх творах письменниці, висвітлена недостатньо, що зумовило нас звернутися до цієї теми.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати романи Мей Сінклер, які входять до її психологічного канону – «Три сестри» (1914), «Мері Олів'є: Життя» (1919) і «Життя і смерть Гаррієт Фрін» (1922) – з позицій феміністичних етичних теорій Керол Гілліган, Нел Ноддінгз і Кетрин Норлок і показати зв'язок між етичними поглядами письменниці, втіленими в її художніх творах, з теоретичними концепціями її ідейних послідовниць.

Виклад основного матеріалу. Психологічна проза Мей Сінклер – відомої письменниці, критикині і філософа модерністської доби – надає багатий контекст для дослідження феміністських філософських концепцій, які наголошують

на значущості відносин, взаємозалежності та морального значення турботи. Як відомо, етика піклування виникла як феміністська критика традиційних моральних філософій, яка віддає перевагу абстрактним принципам, таким як справедливість та особистісна автономія, на противагу реляційним та емоційним аспектам людського життя. Філософи, такі як Керол Гілліган, Нел Ноддінгс та Кетрин Норлок стверджують, що піклування є основним аспектом людського існування та найважливішим інструментом для розуміння моральних цінностей. Центральними темами цього підходу є вразливість, відповідальність та моральне значення особистих та контекстуальних відносин.

Знаковим внеском у гендерні студії та психологію морального розвитку стала фундаментальна праця американської дослідниці Керол Гілліган *In a Different Voice* (1982), у якій вона стверджує, що жінки схильні до етики піклування, тоді як чоловіки – до етики справедливості. У книзі запропоновано альтернативну модель морального розвитку, яка базується на трьох стадіях: «до-особистісній», звичайній та «пост-особистісній». Дослідження Гілліган демонструє, що жінки схильні визначати себе через стосунки, що впливає на їхню етичну орієнтацію. Її підхід дав початок новим дослідженням гендерних відмінностей у теорії моральності та комунікації. Нел Ноддінгс у низці праць, таких як *The Challenge to Care in Schools* (1992), *Educating Moral People: A Caring Alternative to Character Education* (2002), *Starting at Home: Caring and Social Policy* (2002), пропонує альтернативу традиційним моралістичним підходам, заснованим на правилах і принципах. Вона стверджує, що основою моральної дії є не абстрактний обов'язок, а досвід природної турботи, зокрема досвід бути об'єктом турботи. Ноддінгс наголошує, що «турбота включає вихід за межі особистої точки зору і прийняття точки зору іншого»: «Коли ми дбаємо, ми враховуємо думку іншого, його об'єктивні потреби і те, чого він або вона від нас очікує. Наша увага, наші думки про того, про кого ми дбаємо, а не про себе. Наші мотиви дій пов'язані як із бажаннями і потребами іншого, так і з об'єктивними елементами проблемної ситуації тієї людини» [6, с. 24]. Етична поведінка, за Ноддінгс, формується на основі міжособистісної чутливості та емпатії. Вона також розмірковує над можливістю турботливого ставлення до неживих об'єктів, таких як ідеї чи природа. Авторка наголошує, що моральність не є суто раціональним процесом, а включає емоційну складову, і висту-

пає за реформу освіти, яка б розвивала не лише інтелект, а й емоційно-моральну чутливість.

Етичні концепції Гілліган і Ноддінгс знайшли подальший розвиток у роботі Кетрин Норлок *Feminist Ethics* (2024), у якій феміністична етика розглядається як моральний підхід, що виникає у відповідь на гендеровані форми несправедливості та утиску. Норлок стверджує, що етика стає особливо актуальною в ситуаціях, коли спрацювають моральні «тривожні дзвони», вказуючи на порушення, зумовлені соціальними уявленнями про стать. Вона визначає феміністичну етику як спробу зрозуміти, критикувати та виправити способи, у які гендер діє в межах наших моральних переконань і практик. Авторка підкреслює важливість інтерсекційного підходу, адже жодна особа не зводиться лише до однієї ідентичності. Норлок зазначає, що пригнічення може бути як очевидним, так і дискретним, але в усіх випадках воно обмежує можливості для гідного життя. Навіть у суспільствах, де законодавчо заборонена дискримінація за ознакою статі, гендерні норми все одно впливають на щоденне життя. Вона також звертає увагу на те, що феміністична етика не є універсальною відповіддю на всі моральні питання, а скоріше підходом, який враховує конкретні обставини.

Застосування концепцій Гілліган, Ноддінгс та Норлок до творів Сінклер розкриває її увагу до жіночої суб'єктності та дослідження напруженості між індивідуальністю та турботою про інших. Романи Сінклер вирізняються різкою критикою патріархальних структур, які порушують баланс на різних рівнях людських відносин: гендерних, між індивідуумом та суспільством, між генераціями батьків і дітей. Персонажі Сінклер, як правило, є глибоко залучені до сімейних та соціальних стосунків, часто стикаючись з етичними дилемами, які ставлять під сумнів їхню автономію та здатність до піклування про іншого.

У романах «Три сестри» (*The Three Sisters*, 1914), «Мері Олів'є» (*Mary Olivier: A Life*, 1919) та «Життя і смерть Гаррієт Фрін» (*Life and Death of Harriett Frean*, 1922) Сінклер досліджує основні теми, які входять у фокус філософії етики піклування, представляючи їх як бінарні протилежності: «піклування як пригнічення» та «піклування як самопожертва». Героїні Сінклер часто виступають у ролі тих, хто піклується, що відображає історичний контекст жіночих ролей в англійському суспільстві на початку XX століття. Піклування часто зображується як моральний обов'язок та джерело пригнічення, що обмежує здатність

жінки до самореалізації. Романи висвітлюють конфлікт між індивідуальністю та турботою про інших, між моральними обов'язками у сімейному колі і соціумі і власної самореалізації, що підкреслює напругу між особистими бажаннями та колективним благом.

Хоча теми піклування про іншого і самопожертви поширені в усіх трьох творах, кожен текст по-своєму висвітлює цю тему, розкриваючи різні аспекти етики піклування. Роман «Три сестри» зосереджений на психологічному аналізі конфлікту між неусвідомленим сексуальним бажанням, з одного боку, і моральними зобов'язаннями, регламентованими суспільством, з іншого [8]. Головні героїні роману – сестри Мері, Гвенда та Еліс Картерет – кожна по-своєму переживає романтичні почуття до доктора Роукліфа, єдиного в їх маленькому провінційному містечку неодруженого чоловіка, який належить до того ж соціального класу, що і вони. Кожна з героїнь відтворює певний тип поведінки в питаннях піклування про іншого/іншу, що залежить від набору певних індивідуальних психологічних рис. Закохавшись у одного й того ж чоловіка, сестри по-різному ведуть себе і як суперниці. Гвенда, незалежна і самодостатня середня сестра, яка має найбільші шанси вийти заміж за Роукліфа оскільки її почуття любові є взаємним, жертвує відносинами з ним заради молодшої сестри Еліс, чий внутрішній конфлікт свідомого і несвідомого в купі з незрілою нервовою системою стали причиною психосоматичних розладів і неврозу. Проте Еліс, яка гостро усвідомлює жертву сестри, відмовляється від прийняття самопожертви Гвенди заради любові і збереження їх дружніх відносин. Навпаки, старша із сестер, Мері, яка символізує у романі патріархальну систему цінностей, використавши маніпулятивну поведінку у відношенні доктора Роукліфа, виходить за нього заміж, тим самим виконавши традиційні сімейні та соціальні очікування. Ця складна гра піклування, суперництва та конформізму підкреслює напругу між особистими бажаннями та суспільними зобов'язаннями жінки на межі двох століть.

У романі «Мері Олів'є» – який дослідники часто розглядають як художню біографію письменниці – Сінклер пропонує інтроспективне дослідження багаторічного внутрішнього конфлікту героїні між її інтелектуальними прагненнями і обов'язками піклування про іншого/іншу [4; 7]. Відносини Мері з її власною матір'ю, місіс Олів'є, уособлюють напруження піклування в етичній площині: «З того часу, як я почала дорослішати, –

розмірковує Мері, – я відчувала, що в мамі є щось, що уб'є мене, якщо я це дозволю. Я змушена була боротися за все, що я коли-небудь хотіла. Це жахливо – боротися з нею, коли вона така мила і ніжна» [9, с. 287]. Місіс Олів'є вимагає безумовної відданості від доньки, пригнічуючи її інтелектуальне та емоційне зростання, і дбає лише про «хорошу дівчинку», «слухняну, домашню і релігійну» – по суті, про дзеркальне відображення самої себе. Критика Сінклер материнської турботи як власницької та маніпулятивної збігається з акцентом етики піклування на важливості підтримки автономії у відносинах піклування. Остаточну відмову Мері від шлюбу та традиційного домогосподарства можна інтерпретувати як радикальне утвердження її права на самостійне життя та інтелектуальну свободу. Однак її рішення не позбавлене моральної амбівалентності. Сінклер зображує самотність Мері як одночасно свободу та форму втрати, ілюструючи тонку грань між особистою автономією і самозреченням, що часто приводить до внутрішнього конфлікту.

У третьому романі, «Життя і смерть Гарріет Фрін», Сінклер висвітлює проблему етики піклування через призму самообману та морального провалу [10]. Життя Гарріет формується її відданістю вікторіанському ідеалу «безкорисливості» жіночності, який Сінклер критикує як шкідливу форму морального абсолютизму. Відмова Гарріет вийти заміж за нареченого своєї подруги, незважаючи на взаємне почуття між нею та коханим чоловіком, ілюструє її внутрішню установку на пріоритети суспільної моралі над особистим вибором. З віком її прихильність до цих ідеалів ізолює її і від коханого чоловіка, і від друзів, залишаючи життя без значних відносин і навіть дружнього спілкування. Зображення в романі так званого «піклування» Гарріет про подругу і виконання того що вона називає своїм «моральним обов'язком» розкриває її порожнечу, оскільки воно засноване не на справжньому занепокоєнні про інших, а лише на дотриманні умовних соціальних норм. Свою відмову вийти заміж за коханого заради подруги вона вважає подвигом, актом самопожертви, який підняв її у власних очах як зразок жінки з непохитними моральними принципами, проте не приніс щастя ані їй, ані коханому, ані подрузі. Похмуре завершення роману наголошує на етичній небезпеці підпорядкування справжніх людських відносин абстрактним моральним принципам.

Висновки. Втілення Сінклер у своїх творах системи поглядів етики піклування задовго до їх теоретичного обґрунтування може бути більш

зрозумілим у ширшому культурному та історичному контексті її часу. Пишучи на початку двадцятого століття, вона відчувала глибокий вплив новітніх розробок у галузі психології і психоаналізу. Вона була активною суфражисткою і опікувалася ролями жінок, що кардинально змінювалися напередодні і особливо, під час Першої світової війни. Її романи відображають напругу між традиційними гендерними ролями і тогочасною феміністською свідомістю, що пояснює її підтримку руху суфражисток, жіночої автономії і критику самопожертви як єдиної форми піклування. У той

самий час її психоаналітичні інтереси формують її амбівалентне ставлення до зображення піклування як сфери емоційного зв'язку і внутрішнього конфлікту. Героїні її «психологічної трилогії» втілюють цю напругу, прокладаючи шлях через складності піклування, чії форми протистоять патріархальним моральним устоям. Таким чином, романи Сінклер відіграють важливу роль художньо-літературної основи для феміністичних етичних концепцій, пропонуючи глибоке дослідження етики піклування і висвітлюючи моральні складності піклування та його амбівалентності,

Список літератури:

1. Гончарова О.А. Психологічний аналіз: традиції і новаторство в романі М. Сінклер «Три сестри». *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Т. 30 (69) №4. Ч.1. 2019. С. 174-178. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.4-1/32>
2. Гончарова О.А. «Я засвідчую лише психологічну точність»: воєнна публіцистика Мей Сінклер. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Т. 34 (73). №3. 2023. С. 240-245. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/42>
3. Ланюк Є. Свобода у постіндустріальну епоху: «етика співчуття» та «суспільство опіки». *Вісник Львівського університету. Серія філософські науки*. 2022. №22. С. 39-55.
4. Boll, Theophilus E.M. *Miss May Sinclair: Novelist*. Rutherford, USA: Associated University Presses, 1973.
5. Bowler, Rebecca & Claire Drewery (ed.) *May Sinclair: Re-Thinking Bodies and Minds*. Edinburgh University Press, 2017.
6. Noddings, Nel. *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1984.
7. Raitt, Suzanne. *May Sinclair: A Modern Victorian*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
8. Sinclair, May. *The Three Sisters*. New York: The Dial Press, 1985.
9. Sinclair, May. *Mary Olivier: A Life*. Virago Modern Classics, 2002.
10. Sinclair, May. *Life and Death of Harriett Frean*. Virago Modern Classics, 2003.
11. Zegger, Hrisey Dimitrakis. *May Sinclair*. Boston: Twayne Publishers, 1976.

Honcharova O. A. MAY SINCLAIR'S WORK IN THE LENS OF FEMINIST ETHICAL STUDIES

This article examines the work of English modernist May Sinclair through the lens of feminist ethical theories proposed by Carol Gilligan, Nel Noddings, and Kathryn Norlock. Feminist ethicists have emphasised care as a fundamental aspect of human existence and a crucial framework for understanding moral values. The central concerns of this approach include vulnerability, responsibility, and the moral significance of personal and contextual relationships.

The aim of this article is to identify manifestations of the ethics of care in Sinclair's novels – The Three Sisters (1914), Mary Olivier: A Life (1919), and The Life and Death of Harriett Frean (1922) – long before the concept was formally articulated in late 20th- and early 21st-century feminist philosophy. Considering the historical context – the transformation of gender roles in the pre-World War I era and Sinclair's active involvement in the suffragist movement – the author analyses how Sinclair's novels reflect the tension between care, self-sacrifice, and personal autonomy. Sinclair explores core themes of care ethics by presenting them as binary oppositions: 'care as oppression' versus 'care as self-sacrifice'. Her protagonists frequently assume the role of caregivers, reflecting the historical constraints of women's roles in early 20th-century British society. Care is often portrayed as both a moral duty and a source of suppression, limiting a woman's ability for self-fulfillment. The novels highlight the conflict between individuality and caring for others, between moral obligations within family and society and the pursuit of self-realisation, underscoring the tension between personal desires and collective well-being.

Through the lens of three central female characters, the article explores different models of feminine caregiving – from emotional suppression to moral self-denial and the struggle for personal freedom. Sinclair's narratives often present care as ambivalent: on one hand, an expression of empathy and responsibility, on the other, a mechanism of patriarchal control leading to the loss of subjectivity. The study also examines how

Sinclair's aesthetics and philosophical vision resonate with the ideas of Gilligan, Noddings, and Norlock regarding the ethical importance of interpersonal relationships, moral vulnerability, and the contextual nature of virtue. Thus, the article argues that Sinclair's psychological fiction serves as a valuable literary resource for feminist ethics, revealing the complexities of women's moral choices amid traditional expectations and the need for self-actualisation.

Key words: *May Sinclair, feminist ethics, ethics of care, novel, heroine, moral self-sacrifice.*